

**Kamer
van Volksvertegenwoordigers**

ZITTING 1977-1978

2S (ANIJARI) I'FR

WETSVOORSTEL

tot bestrafing van bepaalde
door racisme of xenofobie ingegeven daden

(Ingediend door de heer Glinne)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Op 1 december 1966 werd her onderhavige wetsvoorstel voor de eersre rnaal ingediend (Stuk n° 309/t, zirring 1966-1967) op initiatief van de socialistische fracie. Het was medeondertekend door de heren H. Boel, F. Terwagne, G. Bohy en G. Cudell, doch het geraakte niet tor in het sra-dium van onderzoek in de bevoegde parlernentscornmissie. Her werd mer een wijziging, ingegeven door een pertinent amendem-nr van de heer P. Le Grève (Stuk n° 309/2, t966-t967) berreffende de aan de discriminerende handelingen gegevn ruchtbbaarheid, opnieuw ingediend tijdcns de daarop volgende legislaruur (Sruck n° 221l, B.Z. 1968). Her was rnedeondertekend door de heren H. Boel, L. Hurez, A. Baudson en G. Cudell. De uiteindelijk in de Commissie voor de jusritie aangevatre bespreking liep evenwel vast op regeringsarnndernernen (Stuk n° 22/2, B.Z. t968), waarin voor eerst kritiek werd uitgebrachr op de gevuldte methode, de oplossing die erin beshaar in verscheidene bestaande wetten - die zeer verschillende aangelegenheden behandelen en die zich bezwaarlijk tot zulk een uitbreidig Jenen - afzonderlijke bepalingen in te voegen ». Voorts was de Regering van mening dat de door de Parlemenrsleden voorgesrelde strafsaucties onvoldoende waren en dat aan de strijd tegen her racisme en de vreemdelingenhaar in concreto ook de besrijding van "de onverdraagzaamheid jegens andermans overtuiging en opvattingen » moest worden gekoppeld. De indiener van het voorstel kon her niet eens zijn mer het nerncn van overdreven sancties, noch met een uitbriding van de werkingsfeer van de wer, die kan leiden tot een niet te definiëren opiniemisdrif.

Op 13 maarr 1973 evenwel werd het wetsvoorsrel, zoals het luidde op 2 juli 1968, bij de Kancr opnieuw ingediend door de heren G. Dejardin, H. Boel, L. Hurez, A. Baudson en R. Gondry (Sruck n° 501/l, 1972-1973). Sinds eind t966 heeft her, ook buiten de politieke kringen, altijd de steun genoten van ralrijke verenigingen en autoriteiten : de Vereniging tegen her racisme, het antisemitisme en de vreerndelingenhaar, de Belgische Liga voor de verdediging van de

**Chambre
des Représentants**

SESSION 1977-1978

2S JANVIER 1978

PROPOSITION DE LOI

tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme ou la xénophobie

(Déposée par M. Glinne)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

C'est le 1e décembre 1966 (Doc. n° 309/1 de la session 1966-1967) que la présente proposition de loi a été déposée pour la première fois, à l'initiative du groupe socialiste et contresignée par MM. H. Boel, F. Terwagne, G. Bohy et G. Cudell; elle ne parvint pas à l'époque à faire l'objet d'un examen à la commission parlementaire compétente. Elle fut redéposée au cours de la législature suivante (Doc. n° 22/1, S.E. 1968), moyennant une modification inspirée par un amendement pertinent de M. P. Le Grève (Doc. n° 309/2, 1966-1967) relatif à la publicité d'actes discriminatoires; les cosignataires étaient MM. H. Boel, L. Hurez, A. Baudson et G. Cudell. La discussion, enfin entamée au sein de la Commission de la Justice, achoppa cependant sur des amendements gouvernementaux (Doc. n° 22/2, S.E. 1968). Ceux-ci critiquaient tout d'abord la méthode suivie: "la solution consistant à insérer des dispositions séparées dans diverses législations existantes qui traient de matières très différentes et qui ne se prêtent guère à de telles extensions ». En outre, le Gouvernement considérait que les sanctions pénales proposées par les parlementaires étaient insuffisantes et estimait devoir associer concrètement à la lutte contre le racisme et la xénophobie la répression de l'intolérance vis-à-vis des convictions et opinions d'autrui ». L'auteur de la proposition ne pouvait se rallier, ni à la prise de sanctions démesurées, ni à une extension du champ d'application susceptible de conduire à un délit d'opinion indéfinissable.

La proposition de loi, dans sa teneur du 2 juillet 1968, fut toutefois redéposée à la Chambre, le 13 mars 1973 (Doc. n° 501/1, 1972-1973) par MM. C. Dejardin, H. Boel, L. Hurez, A. Baudson et R. Gondry. Depuis la fin de 1966, en dehors des milieux politiques elle a constamment bénéficié du soutien de nombreuses associations et autorités: le ~L.R.A.X. (Mouvement contre le racisme, l'antisémitisme et la xénophobie), la Ligue belge pour la défense

Rechten van de Mens, de Christelijke Beweging voor de Vrede, de Belgische bisschoppen die in hun pastorale verklaring van maart 1973 o.m. onderstrepden dat zij nernen « krachtig de wensen te moeten steunen die de immigranten en een aanzienlijk deel van de Belgische bevolking aan de regering en de politische instanties voorleggen ». Een van die wensen is « de strijd tegen alle uitingen van vreemdelingenhaat en racisme ». Op 11 januari 1974 bracht ook de Raad voor advies inzake immigratie een zeer gunstig advies uit, dat echter ingevolge het ontslag van de Regering Leburton zonder gevolg bleef.

In verband met die wording van her wetsvoorstel zijn vermeld dat de Assemblée nationale en de Senaat van de Ve Franse Republiek in 1972 eenparig een tekst hebben aangenomen die, op enkele nuances en formele verschillen na, volgens dezelfde methode eenzelfde doel nastreefde (wet n° 72-546 van 1 juli 1972 betreffende de bestrijding van het racisme, « Journal Officiel » van 2 juli 1972).

Tijdens de vorige legislatuur ten slotte werd namens de socialisrche Kamerfractie opnieuw het wetsvoorstel ingediend dat destijds onderrekend was door de heren Dejardin, Boel, Hurez, Baudson en Gondry (Stuk van de Kamer n° 54/1 van 16 mei 1974). De Raad van State bracht er een advies over uit (Stuk n° 54/2 van 8 april 1975) en de Regering diende er amendementen op in (Stuk n° 54/3 van 29 oktober 1975). Een ander belangrijk nieuw feit is de wer van 9 juli 1975 (*Belgisch Staatsblad* van 11 december 1975) houdende goedkeuring van her Internationale Verdrag inzake de uibanning van alle vormen van rassendiscriminatie, opgemaakte New York op 7 maart 1966. De bekraftiging daarvan verplicht iedere regering aan een commissie van 18 deskundigen van hoog zedelijk aanzien en erkende onpartijdigheid, die bij gheime sernrnring gekozen zijn uit een lijst van door de Staten die partij zijn bij her Verdrag voorgedragen personen, een verslag over te leggen betreffende de maatregelen die op landelijk vlak werden genomen ter uitvoering van de bepalingen van het Verdrag en wel een eerste keer binnen een jaar nadat her Verdrag in werking is getreden en vervolgens om de twee jaar, terwijl de bedoelde commissie jaarlijks verslag dienst uit te brengen aan de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Bij de wet v.v. 9 juli 1975 is ons land dus verplicht zijn inwendige orde aan te passen door een wetgevende beslissing ter aanvulling en concretisering van de bekraftiging van het V.N.-verdrag en her dient tevens gevolg te geven aan resolutie (68) 30 van de Raad van Europa, die door de afgevaardigden van de ministers op 31 oktober 1968 werd aangenomen en betrekking heeft op de maatregelen die moeren worden genomen tegen de aanhitting tot rassen- en volkerenhaat.

Dit wetsvoorstel, dat rekening houdt met de Franse, de Britse (1) en de Duitse (2) wetgeving, alsmede met het advies van de Raad van State en met de vroegere regeringsamen-

(1) De *Race Relations Act* van 1965 bereugelt de aansporing tot rassenhaat, De *Race Relations Act* van 1968 verklaan onwrig iedere discriminatie die steunt op huidskleur, ras, etnische of nationale oorsprong en zuks in zeer uiteenlopende domeinen, zoals beroepsopleiding, aanwerving, het aanbod van goederen en diensren (mer inbegrip van onderwijs, huisvesting, diensverlening door beoefenaars van vrije beroepen, zakenwereld, overheid enz...). Tevens zijn verboden de publicatie of her aanplakken van aankondigingen of berichten die een discriminatoir karakter hebben of die een andere persoon tot discriminatie aansporen. De *Race Relations Board* die gesteld is te waken voor de toepassing van de werten van 1968, steun op negen verzoeningscommissies, waarvan her ambrisgebied Engeland, Schotland en her land van Wales bestrijkt.

(2) Artikel 3 van her *Grundgesetz* van de Duitse Bondsrepubliek voert her beginsel in van de gelijkheid van allen voor de wer en her bepaalr uitdrukkelijk dat niemand bevordeerd of benadeeld kan worden wegens geslachr, afsramming, ras, raa, nationaliteit, afkomst enz... Artikel 131 van her *Strafwerboek*, dat sedder 28 november 1973 van krachr is, besraar de aanhitting tot rassenhaat mer een vrijheidsberoving tot een jaar of met een boere.

des Droits de l'Homme, le Mouvement chrétien pour la paix, les évêques de Belgique qui, dans leur déclaration pastorale de mars 1973, soulignaient notamment, parmi «les vœux que la population immigrée et une large partie de la population belge adressent au gouvernement et aux instances politiques », celui de voir se renforcer la lutte contre toutes les manifestations de xénophobie et de racisme ». Le 11 janvier 1974, le Conseil consultatif de l'immigration, lui aussi, exprimait formellement un avis très favorable, dont les suites restèrent inopérantes à cause de la démission du Gouvernement présidé par M. Lebunon.

Dans cette historique de la proposition de loi il y a lieu de mentionner le fait qu'avec des nuances et des différences quant au texte finalement admis, mais selon une méthode et dans un but identiques, elle a fait l'objet, en 1972, d'un vote unanime et positif, de l'Assemblée nationale et du Sénat de la ve République française (loi n° 72-546 du 1er juillet 1972 relative à la lutte contre le racisme, « Journal Officiel » du 2 juillet 1972).

Enfin, sous la législature précédente, la proposition de loi, contresignée par MM. Dejardin, Boel, Hurez, Baudson et Gondry au nom du groupe socialiste, a été redéposée à nouveau (Doe. Chambre n° 54/1 du 16 mai 1974). Celle fois, elle a fait l'objet d'un avis du Conseil d'Etat (Doc. n° 54/2 du 8 avril 1975) et d'amendements gouvernementaux (Doc. n° 54/3 du 29 octobre 1975). Un autre fait nouveau important est constitué par la loi du 9 juillet 1975 (*Moniteur belge* du 11 décembre 1975) portant approbation de la Convention internationale sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale, faite à New York le 7 mars 1966 : la ratification astreint chaque gouvernement à remettre à un comité de 18 experts connus pour leur haute moralité et leur impartialité, élus au scrutin secret sur une liste de candidats choisis par les Etats parties, un rapport sur les mesures arrêtées au niveau national en vue de donner effet aux dispositions de la Convention, et ce une première fois dans l'année de la ratification de la Convention, puis de deux en deux ans, cependant que chaque année, le comité mentionné doit faire rapport à l'Assemblée générale des Nations Unies. Notre pays est donc contraint, par la loi du 9 juillet 1975, à adapter son ordre interne par une décision législative complétant et concrétisant la ratification de la Convention de l'O.N.U., tout comme il doit donner suite à la résolution (68) 30 du Conseil de l'Europe, adoptée par les délégués des ministres, le 31 octobre 1968, sur les mesures à prendre contre l'incitation à la haine raciale et nationale.

L'ambition de la présente proposition de loi, qui tient compte des législations française, britannique (1) et allemande (2), de l'avis du Conseil d'Etat et des amendements

(1) Le *Race Relations Act* de 1965 réprime l'incitation à la haine raciale. Le *Race Relations Act* de 1968 frappe d'illegalté la discrimination fondée sur la couleur de la peau, la race, l'origine ethnique ou nationale dans des domaines aussi variés que la formation professionnelle, l'embauche, l'offre de biens et de services (y compris l'enseignement, le logement, les prestations des professions libérales, les affaires, les autorités publiques, etc...). Il est également interdit de publier ou d'exposer des annonces ou avis discriminatoires ou d'encourager autrui à des discriminations. Le *Race Relations Board*, chargé de veiller à l'application de la loi de 1968, s'appuie sur neuf comités de conciliation couvrant l'Angleterre, l'Ecosse et le Pays de Galles.

(2) L'article 3 de la *Grundgesetz* de la République Fédérale d'Allemagne instaure le principe de l'égalité de tous devant la loi et dispose explicitement que personne ne peut être l'objet d'avantage ou de désavantage en raison de son sexe, de son ascendance, de sa race, de sa langue, de son appartenance nationale, de son origine... L'article 131 du Code pénal, en vigueur depuis le 28 novembre 1973, punit l'incitation à la haine raciale d'une privation de liberté allant jusqu'à un an ou d'une amende.

dernrenten, wil tegemoetkomen aan deze verplichting, die een internationaal karakter heeft en het wil revens voorzien in een behoeftie die sterk wordt aangevoeld door de ingeweken bevolking en door de Belgen die met de waardigheid van alle inwoners van dit land beginnen zijn.

* * *

Het is een feit dat er in België slechts weinig bewuste en uitgesproken racisten of vreemdelingenhaters zijn. Toch maakt de pers geregeld melding van onduldbare feiten, b.v., het beschermen van de huizen van Joodse handelaars met hakenkruisen of de weigering om bepaalde klanten, waarvan vermoed wordt dat het Arabieren zijn, te bedienen. De instellingen waarvan de toegang ontzegd is aan een of andere categorie van vreemdelingen, zoals blijkt uit de in de uitstallingen duidelijk zichtbare berichten, zijn helaas geen zeldzaamheid.

Om te voorkomen dat dergelijke praktijken veralgemeend worden, zodat de onthaalfunctie van ons land in gevaar wordt gebracht en meteen de morele positie van ons volk ondermijnd, moer de onontbeerlijke opvoedende actie natuurlijk worden bevorderd, of die nu steunt op een godsdienstige dan wel op een levenbeschouwelijke of politieke overtuiging. Het christendom doet sedert twintig eeuwen en het rationalisme sedert twee eeuwen via de opvoeding een beroep op her geweten van de mens zonder dat zij cr evenwel in geslaagd zijn hem door hun oproepen of acties te overtuigen. Bijgevolg moet de afkeuring door de gemeenschap van de door racisme of xenofobie ingegeven concrete daden ook tot uiting komen in een gematigde besrassing.

Her is belangrijk op dit punt bij de bestrafing maraging te berrachten: bij de in de dertiger jaren in de Verenigde Staten ingevoerde prohibtie en de desbetreffende Quakerwetgeving moet worden aangetekend dat elke soortgelijke wergeving zich regen de wetgever kan keren en de kwalen die ze wil besrijden, in de hand kan werken. Evenmin mogen de parkerten en allen die tot raak hebben vervolgingen in te stellen, worden onrmoedigd. Daarom voorziet her voorstel slechts in een gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en een geldboere van 26 frank tot 500 frank of een van die straffen alleen. Voorts mag men in een stelsel van politieke democratie niet op onbezonnene wijze andermans mening verwerpen: daarom lijkt het ons onaanvaardbaar in een twijfelachtig en erg subjectief amalgama zowel daden van racisme of xenofobie als vase beoordelingen zoals « politieke, filosofische of godsdienstige onverdraagzaamheid » te willen besraffen. Een politieke democratie, die in wezen gebaseerd is op de confrontatie van verschillende gezindheden, mag niet her gevaar lopen op een ongeoorloofde manier in slaap te worden gewieg.

Het onderhavige wetsvoorstel weigert bijgevolg beslist als criterium te nemen her feit dat men al of niet tot een godsdienstige of levensbeschouwelijke groep behoort en het waakt er zorgvuldig voor dat de « politieke, filosofische of godsdienstige onverdraagzaamheid » niet als misdrijf wordt aangemerkt. Her voert echter wel her begrip « volksgemeenschap » in, want her zou paradoxaal zijn de in België levende vreemdelingen te beschermen en in die zin niets voor te stellen dat her onderlinge respect van de Belgen voor elkaar in de hand kan werken: er besraar geen Belgisch ras », maar ons land rekr zeer zeker verschillende volksgemeenschappen. Her begrip volksgemeenschap dekt immers een aantal enkelingen die nauw verwant zijn met elkaar door een aantal gemeenschappelijke culturale karakteristieken, met name door een gemeenschappelijke taal en cultuur,

gouvernementaux antérieurs, est de répondre à cette obligation de caractère international, tout comme à une nécessité largement ressentie par la population immigrée et par les Belges soucieux de la dignité de tous les habitants de notre pays.

* * *

Fondamentalement, il n'existe en Belgique qu'un petit nombre de racistes ou de xénophobes conscients et déclarés. La presse n'en révèle pas moins, assez fréquemment, des faits intolérables tels que le badigeonnage de croix gammées sur les maisons de commerçants juifs ou le refus de servir, dans les lieux publics, la clientèle présumée arabe. Les établissements qui défendent leur accès à telle ou telle catégorie d'étrangers et qui affichent ostensiblement cette interdiction ne sont malheureusement pas rares.

Pour éviter que l'extension possible de telles pratiques ne mette en péril le rôle de la Belgique en tant que terre d'accueil et ne dégrade la position morale de notre nation, il est évident qu'un renforcement de l'action éducative, que la motivation en soit religieuse, philosophique ou politique, est indispensable. Le christianisme, depuis vingt siècles, et le rationalisme, depuis deux siècles, en appellent à la conscience des hommes sans que, pour autant, ils parviennent à les convaincre par leurs proclamations et leurs efforts: il en résulte qu'une réprobation du corps social, sous la forme de sanctions pénales modérées, est également nécessaire à l'endroit d'actes concrets inspirés par le racisme ou la xénophobie.

Il est important de s'en tenir en la matière à une pénalisation modérée: toute législation du type des quakers, si l'on se réfère à l'exemple de la prohibition des années trente aux Etats-Unis, peut se retourner contre le législateur et favoriser les maux qu'il sanctionne avec une intransigeance excessive. Néanmoins, il ne faut pas décourager les parquets et tous ceux qui sont chargés de poursuivre: aussi la proposition de loi limite-t-elle sa sévérité à un emprisonnement de huit jours à deux mois et à une amende de 26 à 500 F, ou à l'une de ces peines seulement. De même, il convient de ne pas réprover inconsidérément des opinions dans un système de démocratie politique: c'est pourquoi il nous paraîtrait inadmissible que l'on veuille punir, dans un amalgame douteux et fort entaché de subjectivité, à la fois des actes de racisme ou de xénophobie et des appréciations aussi floues que « l'intolérance » politique, philosophique ou religieuse. Une démocratie politique, fondée par essence même sur la confrontation des options, ne peut courir le risque d'être indûment anesthésiée.

La présente proposition de loi refuse donc délibérément de prendre comme critère l'appartenance ou la non-appartenance religieuse ou philosophique et évite soigneusement d'ériger en délit l'« intolérance » politique, philosophique ou religieuse. Par contre, elle introduit la notion d'ethnie, car il serait paradoxal de protéger les étrangers vivant en Belgique et de ne rien proposer, par similitude, en faveur d'un respect mutual des Belges entre eux: il n'y a pas de « race » belge, mais notre nation comporte assurément des ethnies ... La notion d'ethnie recouvre en effet un ensemble d'individus qui rapprochent un certain nombre de caractères de civilisation communs, notamment la communauté de langue et de culture.

* * *

In zijn nieuwe formulering neemt het eerste lid van artikel 151bis, waarvan de invoeging in het Strafwetboek

La nouvelle rédaction de l'alinéa 1er de l'article 151bis dont l'insertion dans le Code pénal est proposée, reprend

wordt voorgeseld, de terminologie over die door de Raad van State gesuggereerd is. In her derde lid van herzelfde artikel wordt de mogelijkheid om zich burgerlijke partij te stellen uitsluitend geboden aan verenigingen « met rechts-persoonlijkheid waarvan het openbaar nut erkend is », b.v. de Belgische Liga voor de verdediging van de rechten van de mens, de Beweging tegen het racisme, het antisemitisme en de xenofobie (M. R. A. X.), zulks om hen aanval tussen-komsten te beperken en het ernstig karakter ervan te waarborgen. Zoals verderop wordt uitgelegd, werd de mening van de Raad van State, voor zover die gekant is tegen her stellen van burgerlijke partij, niet opgevolgd.

Punr II A van het vroegere voorstel, dat artikel 5 van her onderhavige voorstel wordt, is gewijzigd en vervangen door de tekst van de Raad van State. De opmerkingen van die Raad dienden ook als richtsnoer bij de nieuwe redactie van de artikelen 2, 3, 4 en 6, waarbij met name in artikel 3 het begrip "wettige beweegreden" in aanmerking werd genomen. Het laatste lid van dat artikel voert de voorwaarde van de herhaling in betreffende de veroordeling tot aanplakkering van het vonnis, ten einde te voorkomen dat de racistische kenmerken van de overtreder vanaf zijn eerste veroordeling in zijn maatschappelijke gedragslijn worden vastgesteld.

Uit her bovenstaande blijkt dat de meningsverschillen die nog bestaan r.a.v. hen advies van de Raad van State, in het laatste lid van hen nieuwe artikel 151bis en in her derde lid van hen ontworpen artikel 450, betrekking hebben op de mogelijkheid die aan sommige verenigingen wordt geboden om zich burgerlijke partij te stellen. De verplichting voor die verenigingen om onder bepaalde vast te stellen voorwaarden erkend te worden als zijnde van openbaar nut betekent reeds een aanzienlijke verbetering. Het beginsel zelf ervan mag echter niet worden opgegeven. Het experiment van de Franse wet van 1 juli 1972 is daaromtrent zeer leerrijk.

Een grondige ontleding van de balans van meer dan vijf jaar toepassing van de Franse wet brengt immers aan het licht dat de toepassing ervan zelden door hen openbaar ministerie zelf vereist werd. (Dit was de eerste maal her geval in de zaak van de "Méridional-La France" van 26 augustus 1973 en van "Minute" van 11 september 1973). Indertijd werd op verzoek van de procureur bij de rechbank van eerste aanleg te Parijs een onderzoek ingesteld, terwijl de Beweging tegen het racisme en het antisemitisme en voor de Vrede (M. R. A. P.) aan dit onderzoek deel nam en zich burgerlijke partij stelde. In alle overige tot op heden bekende gevallen is de mogelijkheid om zich burgerlijke partij te stellen van ongemeen groot belang gebleken, aangezien het recht van optreden van de verenigingen ze met name in de gelegenheid selden op te komen tegen de in eerste aanleg uitgesproken beslissing en de slachtoffers van racistische handelingen de mogelijkheid bood om als getuigen te verschijnen, waardoor de last van de bewijslevering aanzienlijk verlicht werd. Alle zaken die tot op heden krachtens de wet van 1972 voor de Franse correctionele rechtbanken beslecht werden, werden aanhangig gemaakt na indiening van klachten, waarbij de M. R. A. P. of andere verenigingen zich burgerlijke partij stelden, met uitzondering van de zaak van de «Méridional-Minute». Zulks levert ruimschoots het bewijs dat de waakzaamheid van de betrokken verenigingen er toe hijdraagt de vroegere wergeving nieuw leven in te blazen. Op 3 april 1977 heeft de zegelbewaarder aan de procureurs-generaal trouwens een omzendbrief toegezonden waarin hij zijn ondergeschikten in feite verweet niet voldoende zin voor iniatief aan de dag te leggen: « Bij deze gelegenheid acht ik het nuttig erop te wijzen dat de aan de verenigingen toegekende rechten er de parketren niet mogen toe brengen na te laten van arnbswege vervolgingen in te stellen onder de voorwaarden van het in 1972 aangevulde artikel 48 van dezelfde wet. Daarentegen is het in dezen, evenals trouwens inzake

la terminologie suggérée par le Conseil d'Etat. De même, au même article, Je alinéa, la possibilité de se constituer partie civile n'est offerte qu'à toute association « ayant la personnalité juridique et reconnue d'utilité publique », p.ex. la Ligue belge pour la Défense des Droits de l'Homme et le Mouvement contre le Racisme, l'Antisémitisme et la Xénophobie (M. R. A. X), ceci afin de limiter les interventions et d'en garantir le sérieux. Toutefois, comme on l'explique plus loin, l'opinion du Conseil d'Etat en ce qu'elle est hostile à la constitution d'une partie civile, n'est pas suivie.

Le point 11 A Je l'ancienne proposition qui est devenu l'article 5 de la présente proposition, a été modifié et remplacé par le texte du Conseil d'Etat. Les observations de ce dernier ont de même inspiré la rédaction nouvelle des articles 2, 3, 4 et 6 retenant notamment à l'article 3 la notion de motif légitime. Le dernier alinéa de cet article introduit la condition de la récidive en ce qui concerne la condamnation à l'affichage, ceci pour éviter de fixer dans l'être social du délinquant, dès sa première condamnation, ses caractéristiques racistes.

De ce qui précède, il apparaît que la divergence de vues subsistant par rapport à l'avis du Conseil d'Etat concerne, au dernier alinéa du nouvel article 151bis et à l'alinéa 3 de l'article 450 en projet, la possibilité pour certaines associations de se constituer partie civile. L'obligation d'être reconnue d'utilité publique, à des conditions à fixer, constitue déjà une rectification importante. Toutefois, le principe même ne peut être abandonné. L'expérience de la loi française du 1er juillet 1972 est très significative à cet égard.

Une analyse approfondie du bilan Je plus dt: cinq ans d'application de la loi française relève en effet que l'application en a été rarement requise par le ministère public lui-même. (Ce fut le cas dans l'affaire du « Méridional-La France » du 26 août 1973 et de "Minute" du 11 septembre 1973). C'est alors la requête du procureur près du tribunal de grande instance de Paris qu'une information a été ouverte, le Mouvement contre le Racisme et l'Antisémitisme et pour la Paix (M. R. A. P.) se joignant à cette instruction et se constituant partie civile. Pour tous les autres cas recensés à ce jour, la constitution de partie civile s'est révélée d'une importance cruciale, le droit d'action des associations leur permettant notamment de relever appel de la décision de première instance et de faire comparaître les victimes des actes de racisme comme témoins, allégeant considérablement le fardeau de la preuve. En fait, toutes les affaires venues à ce jour devant les tribunaux correctionnels français en vertu de la loi de 1972 ont été déclenchées sur plaintes avec constitutions de parties civiles du M. R. A. P. ou d'autres associations, à l'exception de la seule affaire de « Méridional-Minute ». Ceci démontre largement que la vigilance des associations concernées contribue à donner vie à la législation antiraciste. D'ailleurs, le 3 avril 1977, le garde des sceaux envoyait aux procureurs généraux une circulaire reprochant en fait à ses subordonnés de ne pas avoir eu suffisamment le sens de l'initiative: "A cette occasion, je crois utile de souligner que les droits reconnus aux associations ... ne doivent pas conduire les parquets à négliger d'exercer d'office des poursuites dans les conditions de l'article 48 de la même loi complété en 1972. Il est au contraire indispensable en cette matière, comme en ce qui concerne les délits des articles 187 et 416 du Code pénal, que l'action publique soit le plus souvent possible mise en mouvement par le ministère public, soit de sa propre initiative, soit sur la simple plainte d'un particulier ou d'une association ". En guise de conclusion et pour inciter les parquets à

overreding van de artikelen 187 en 416 van het Straf-wetboek, onontbeerlijk dat de openbare vordering zo dikwijls mogelijk wordt ingeleid door het openbaar ministerie, hetzij op eigen initiatief, hetzij op gewone klacht van een "zakenlied" of van een vereniging. Tot besluit en om de parketten ertoe aan te sporen reële vervolgingen in te stellen, verzocht de zegelbewaarder de procureurs-generaal hem op gezette tijden statistieken te bezorgen berreffende de vervolgingen die de procureurs krachtens de wet van 1972 hadden ingesteld. Aldus is het bewijs geleverd dat het recht van de verenigingen om zich burgerlijke partij te stellen de voornoemde Franse wet in de gelegenheid heeft gesteld de vruchten daarvan te plukken en dat, bij ontstenenris van een zodanig recht, de wet ongerijfeld zonder uiterwerking zou zijn gebleven, zoals dat bij onze zuiderburen het geval was mer het decreet Marchandau; de wet op de weigering van verkoop heeft in Frankrijk anderzijds minder veroordelingen met zich gebracht dan de wet van 1 juli 1972, juist omdat deze laatste de verenigingen de mogelijkheid tot ingrijpen heeft geboden.

Aangezien de parketten in gebreke kunnen blijven, antwoorden de indieners van dit voorstel derhalve bevestigend op de vraag van de Raad van State: "Door de verenigingen de mogelijkheid te bieden een vordering in te stellen, beoogt het voorstel veeleer de beteugeling en bijgevolg het voorkomen van de herhaling der overtredingen die afbreuk doen aan her gescrede doel, dan wel het bekomen van een vergoeding voor morele schade. De door hen ingestelde vorderings ligt zeer dicht bij de openbare vordering die wordt ingescreed door de parketten bij de hoven en rechtbanken. De wrgcver heeft de raak te beslissen of men de hem voorgescrede weg dienr in re slaan en wel door een versterking var. Je middelen tot beteugeling waarvoor de parketten in beginsel moeten kunnen volstaan".

* * *

De regeringsamendementen die tijdens de vorige legislatur werden ingediend, rachten deze aangegenheid te regelen door een autonome wet die inzonderheid betrekking heeft op: bestrijding van her racisme en de xenofobie; her gaat hier ongetwijfeld om een lofwaardig initiatief. De moeilijkheid bestaat er echter in dat de reksr van de regering niet zo uitgebreid is als die van het voorstel. Hierbij is her zeer interessant aan te stippen dat de inhoud van artikel 151bis van her voorstel niet werd overgenomen door het regeringsworp van de regering. Welnu, her gaat hier om een belangrijke bepaling, aangezien zij berrekking heeft op de houding van openbare ambtenaren of gezagsdragers dan wel van overheidsbeambten, die bewust weigeren aan sommige vreerdelingen een recht of een vrijheid toe te kermen waarop zij aanspraak kunnen maken. In artikel 1 van de tekst, die door de toenmalige regering was opgesteld, heeft deze laarste ongerijfeld haar voornemen geuit om vervolgingen in te stellen tegen hen die een stoffelijk goed of een dienst geweigerd hebben aan een persoon, omwille van diens ras, huidskleur, of zijn erhnische, resp. nationale afkomst. Het lijkt echter vast te staan dat een dergelijke bepaling niet kan worden toegepast op de weigerachtige houding van een beambte van de overheid of van de openbare macht t.a.v. een vreemdeling die aanspraak maakt op een recht of een vrijheid die hem toekomt. Immers, de begrippen "goed" of "dienst", als bedoeld in artikel 1 van de reksr van de regering, dekken geenszins de begrippen recht of vrijheid. Het is al evenmin zeker dat het gedrag van die overheidsbeamten kan worden geïnterpreteerd als een belediging die onder artikel 3 van de teksr van de regering valt. Bijgevolg zijn de ondertekenaars van het wersvoersel van mening dat artikel 151bis onontbeerlijk is.

* * *

poursuivre réellement, le garde des sceaux demandait à ses procureurs généraux de lui fournir régulièrement des statistiques sur les poursuites engagées en vertu de la loi de 1972 par les procureurs. La preuve est ainsi faite que le droit pour les associations de se constituer partie civile a permis à la loi française citée de porter les fruits qu'elle a eus, et que si ce droit n'existe pas, la loi serait sans doute restée lettre morte comme ce fut le cas, chez nos voisins du sud, du décret Marchandau; la loi sur le refus de vente a par ailleurs permis moins de condamnations, en France, que la loi du 1er juillet 1972, précisément parce que celle-ci a ouvert la voie à l'intervention d'associations.

* * *

Etant donné la carence possible des parquets, les auteurs de la présente proposition répondent affirmativement à l'interrogation du Conseil d'Etat: « En fait, l'action dont la proposition entend pourvoir les associations vise bien davantage la répression et, par là, la prévention de la répétition des infractions qui portent atteinte au but auquel elles sont attachées, qu'à obtenir la réparation d'un dommage moral. Aussi l'action qu'elles mettent en œuvre se rapproche-t-elle de l'action publique qui appartient aux parquets près les cours et tribunaux. Il revient au législateur de décider s'il ya lieu de s'engager dans la voie qui lui est proposée et de renforcer les moyens d'une répression à laquelle les parquets devraient en principe suffire... ».

* * *

De ondertekenaars van het voorstel beseffen terdege dat de wet op zichzelf niet in staat is eeuwenoude zeden en gewoonten te veranderen. Een gernatigde wettekst kan sommigen dat bewustzijn echter bijbrengen en zou dus ongetwijfeld heilzaam zijn.

Les signataires de la proposition ont pleinement conscience de l'incapacité de la loi à changer à elle seule des mœurs et des habitudes séculaires. Toutefois, une loi modérée aiderait certaines personnes à acquérir cette prise de conscience et serait donc indiscutablement salutaire.

E. GLINNE

WETSVOORSTEL

Art. I

In het Strafwetboek wordt een artikel *151bis* ingevoegd, luidend als volgt :

• Art. *151bis*. — Met gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en met geldboete van 26 F tot 500 F of met een van die straffen alleen wordt gestraft ieder openbaar ambtenaar, ieder drager of agent van het openbaar gezag of van de openbare macht, ieder ambtenaar in overheidsdienst, die een persoon, wegens het feit dat die al dan niet tot een bepaald ras of volk behoort of de staat van vreemdaling heeft, wetens de uitoefening van een recht of een vrijheid ontzegt waarop die persoon aanspraak kon maken.

Dezelfde straffen zijn van toepassing wanneer de feiten begaan zijn ten opzichte van een vereniging of een maatschappij of van leden daarvan wegens het al dan niet behoren tot een ras of volk of wegens de staat van vreemdaling van die leden of een deel van hen.

Iedere vereniging met rechtspersonlijkheid en van erkend algemeen nut, die zich statutair tot doel stelt de door hen al dan niet behoren tot een bepaald ras of volk ingegeven haat tegen personen te bestrijden, is bevoegd om zich burgerlijke partij te stellen en de rechten uit te oefenen die aan de burgerlijke partij zijn voorbehouden in verband met feiten die de belangen kunnen schaden welke zij zich voorgenomen heeft te verdedigen.

An. 2

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel *448bis* ingevoegd, luidend als volgt :

« An. *448bis*. — Hij die hetzij in openbare plaatsen of bijeenkomsten, door redevoeringen, kreten of bedreigingen, herzij door geschriften, drukwerk, prenten of zinnebeelden, die aangeplakt, verspreid of verkocht, te koop geboden of openlijk tentoongesteld worden, door films, liederen of de organisatie van, resp. de deelneming aan optochten, haat of geweld verwekt of tracht te verwekken tegen personen omdat zij al dan niet tot een bepaald ras of volk behoren of vreemdelingen zijn, wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en met geldboete van 26 F tot 500 F of met een van die straffen alleen. »

Art. 3

In hetzelfde Wetboek wordt een artikel *449bis* ingevoegd, luidend als volgt :

« An. *449bis*. — Met gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en met geldboete van 26 F tot 500 F of met een van die straffen alleen wordt gestraft :

PROPOSITION DE LOI

Article I

Un article *151bis*, rédigé comme suit, est inséré dans le Code pénal:

" Art. *151bis*. — Sera puni d'un emprisonnement de huit jours à deux mois et d'une amende de 26 à 500 F, ou de l'une de ces peines seulement, tout fonctionnaire ou officier public, tout dépositaire ou agent de l'autorité ou de la force publique, tout agent d'un service public qui, en raison de l'appartenance ou de la non-appartenance raciale ou ethnique ou de la qualité d'étranger d'une personne, lui aura sciemment refusé l'exercice d'un droit ou d'une liberté auxquels elle peut prétendre.

Les mêmes peines seront applicables lorsque les faits auront été commis à l'égard d'une association ou d'une société ou de leurs membres en raison de l'appartenance ou de la non-appartenance raciale ou ethnique ou de la qualité d'étranger de ces membres ou d'une partie d'entre eux.

Toute association ayant la personnalité juridique et reconue d'utilité publique, se proposant par ses statuts de combattre la haine envers les personnes en raison de leur appartenance ou de leur non-appartenance à une race ou à une ethnie déterminée, est habilitée à se constituer partie civile et à exercer les droits réservés à la partie civile relativement aux faits de nature à nuire aux intérêts qu'elle s'est donné pour mission de défendre. »

An. I

Un article *448bis*, rédigé comme suit, est inséré dans le même Code:

« An. *448bis*. — Quiconque, soit dans les lieux ou réunions publics, par discours, cris ou menaces, soit par des écrits, des imprimés, des images ou emblèmes quelconques qui auront été affichés, distribués ou vendus, mis en vente ou exposés aux regards du public, par des films, des chants ou par l'organisation de cortèges ou la participation à ceux-ci, aura provoqué ou tenté de provoquer à la haine ou à la violence à l'égard des personnes en raison de leur appartenance ou non-appartenance raciale ou ethnique ou de leur qualité d'étranger, sera puni d'un emprisonnement de huit jours à deux mois et d'une amende de 26 à 500 F ou d'une de ces peines seulement. »

An. J

Un article *449bis* rédigé comme suit, est inséré dans le même Code:

" Arr. *449bis*. — Seront punis d'un emprisonnement de huit jours à deux mois et d'une amende de 26 à 500 F ou d'une de ces peines seulement :

In hij die goederen of diensten levert of aanbiedt die te leveren en die zonder wettige redenen goederen of diensten persoonlijk of door een aangeschilde weigert te leveren of ruchtbaarheid geeft aan zijn bedoeling ze te weigeren, aan degene die hem daarom vraagt of mocht vragen, omdat ze tot een bepaald ras of volk behoort of vreemdeling is of zijn offerte afhankelijk stelt van een voorwaarde die gebaseerd is op her al dan niet behoren tot een bepaald ras of volk dan wel op de hoedanigheid van vreemdeling;

2° hij die onder de in 1° bedoelde voorwaarden zonder wettige redenen hetzij weigert goederen of diensten te leveren, hetzij ruchtbaarheid geeft aan zijn bedoeling ze te weigeren aan een vereniging of een maatschappij of aan de leden ervan, omdat die leden of sommigen onder hen al dan niet tot een bepaald ras of volk behoren of vreemdeling zijn;

3° hij die beroeps- of arbeidshalve voor eigen rekening of voor rekening van een derde een of meer werknemers te werk stelt en zonder wettige reden weigert een persoon aan te werven of hem heeft ontslagen omdat die al dan niet tot een bepaald ras of volk behoort of vreemdeling is.

De rechrbank kan in geval van herhaling bevelen dat het veroordelend vonnis geheel of bij uitbreksel wordt opgenomen in de door haar aangeduide dagbladen en op zeer duidelijke wijze wordt aangeplakt op de door haar aangeduide plaats, met name ten zctel van de instelling waar her illi;drijf is gepleegd of de woouplaars van de veroordeelde, een en ander op kosten van de veroordeelde."

Art. 4

Artikel 450 van herzelfde Wetboek wordt aangevuld met de volgende bepalingen:

« Vervolgingen mogen evenwel arbeidshalve door her Openbaar Ministerie worden ingesteld, wanneer de belediging geuit is tegen personen omdat zij al dan niet tot een bepaald ras of volk behoren of vreemdelingen zijn.

Iedere vereniging met rechtspersoonlijkheid die erkend is als zijnde van algemeen nut en zich statutair tot doel stelt de door her al dan niet behoren tot een bepaald ras of volk ingegeven haar regen personen te bestrijden, is bevoegd om zich burgerlijke partij te stellen en de rechten uit te oefenen die aan de burgerlijke parrij zijn voorbehouden in verband met feiten die de belangen kunnen schaden welke zij zich voorgenomen heeft te verdedigen. »

Art. 5

In het decreet van 20 juli 1831 op de drukpers wordt een artikel 4bis ingevoegd, luidend als volgt :

« Art. 4bis. — Met gevangenisstraf van acht dagen tot twee maanden en met geldboete van 26 tot 500 F of met een van die straffen alleen worden gestraft zij die beledigingen uiten, haat of geweld verwrekken of trachten te verwrekken tegen personen omdat die al dan niet tot een bepaald ras of volk behoren of vreemdelingen zijn. »

Art. 6

Artikel 10 van herzelfde decreet wordt aangevuld met volgende bepaling :

« Vervolgingen kunnen evenwel arbeidshalve door het Openbaar Ministerie worden ingescrewd, wanneer de beledi-

1° tolite personne, fournissant Oll offrant de fournir un bien ou service qui, sans motif légitime, l'aura refusé soit par elle-même, soit par un préposé ou aura donné publicité à son intention de le refuser, en raison de l'appartenance ou de la non-appartenance raciale ou ethnique ou de la qualité d'étranger de celui qui le requiert ou qui le requerrait ou aura soumis son offre à une condition fondée sur l'appartenance. Oll la non-appartenance raciale au ethnique ou la qualité d'étranger;

2° toute personne qui, dans les conditions visées au 1°, aura, sans motif légitime, refusé un bien ou un service, soit donné de la publicité à son intention de le refuser à une association ou à une société ou à leurs membres en raison de l'appartenance ou de la non-appartenance raciale ou ethnique ou de la qualité d'étranger de ses membres ou d'une partie d'entre eux;

3° toute personne amenée par sa profession ou ses fonctions à employer pour elle-même ou pour autrui, un ou plusieurs préposés qui, sauf motif légitime, aura refusé d'embaucher ou aura licencié une personne en raison de son appartenance ou de sa non-appartenance raciale ou ethnique ou en raison de sa qualité d'étranger.

Le tribunal, en cas de récidive, pourra ordonner que la décision de condamnation sera publiée intégralement ou par extraits dans les journaux qu'il désigne et affichée en caractères très apparents dans le lieu qu'il indique, notamment au siège de l'établissement où le délit a été commis ou au domicile du condamné, le tout aux frais du condamné. »

Art. 4

L'article 450 du même Code est complété par les dispositions suivantes:

.. Toutefois, la poursuite pourra être exercée d'office par le ministère public lorsque l'injure aura été commise envers des personnes en raison de leur appartenance ou non-appartenance raciale ou ethnique ou de leur qualité d'étranger.

Toute association ayant la personnalité juridique et reconue d'utilité publique, se proposant par ses statuts de combattre la haine entre les personnes en raison de leur appartenance ou de leur non-appartenance raciale ou ethnique ou de leur qualité d'étranger, est habilitée à se constituer partie civile et à exercer les droits réservés à la partie civile relativement aux traits de nature à nuire aux intérêts qu'elle s'est donnés pour mission de défendre ..»

An. 5

Un article 4bis, rédigé comme suit, est inséré dans le décret du 20 juillet 1831 sur la presse :

« Art. 4bis. — Seront punis d'un emprisonnement de huit jours à deux mois et d'une amende de 26 à 500 F ou d'une de ces peines seulement, ceux qui auront commis des injures, provoqué ou tenté de provoquer à la haine ou à la violence à l'égard de personnes en raison de leur appartenance ou de leur non-appartenance raciale ou ethnique ou en raison de leur qualité d'étranger. »

Art. 6

L'article 10 du même décret est complété par la disposition suivante :

.. Toutefois, la poursuite pourra être exercée d'office par le ministère public lorsque l'injure aura été commise envers

ging geuit is tegen personen^o omdat^o zij al dan niet tot een bepaald ras of volk behoren^o of vreemdelingen^o zijn.^o

.1 januari 1978.

des personnes en raison de leur appartenance^o ou de leur non-appartenance^o raciale^o ou ethnique^o ou de leur qualité^o d'étranger.^o

.1 janvier 1978.

E. GLINNE
R. GONDRY
CL. DEJARDIN
A. DEGROEVE
L. VAN VELTHOVEN
